

Միւշկոյն անոնք որոնք լաւ ուսումնասիրած ու հասկացած են պոուկարիերու հոգին ու քիւմարիզը, թիւնը երբէք համոզուի չեն կրնար գոյացնել թէ այն պոուկարիեր որոնք չափազանց կատեն, Սեպարիան Յունաստանը, Ռուսական ու նաեւ ասոնց պատը՝ Ռուսական, կրնան ոնէ տեսնել համաժայտութեան գալ այս ուսումնական ատերութեանց հետ, շեռնարար ընել թէ պոուկարիան երբ մասնակցի պատերազմին Համաժայտութեան կողմը պիտի բռնէ բոլորովին երեւակայածին կարծիք մը է, Այս ալպէս ըլլալով հանդերձ, Յունաստանի ահապակերպութիւնն ալ, ինչպէս ոնէ հողային զինուորականութիւնն իր չկառութիւնը, մեծ պատերազմը կը կր հանգիստանայ ուսեցորդ ու անգլիացուց գոյացնել ուզած պալքանեան այս սուրը դպչակցութեան Միւշնոյն Ժամանակ պէտք է Ռուսական դիրքն ալ նկատի առնել, Պոլսը ի դպչական գրէն ի վեր ուսմէն կատարութեան դիրքն ալ Պոուկարիոյ հանդէպ կատարած իր դարձումը շեռնարար պէտք է կրնանք թել կարելի չէ ու եւ պարագային պարզանեան Պոլսը Բայք իջնալ վերը բռնը մենք համոզուի պարագուցած ենք թէ այս տէրութիւնները անտարակոյս պիտի մասնակցին պատերազմին, Այս մեծ հրեղին

անտարակոյս անոնց տուններն ալ կրակի պիտի տայ: Կը յուսանք թէ մեր կառավարութիւնն ալ իրեն ինկած բաժինը կատարելու պատրաստ պիտի գտնուի:

«ԲէժՅՈՒՆ»ի խմբագրականէն. — Այս օրուան պատերազմը Պօսնա Հէրսէքի ղէպքին տրոհուած չէ երբեք, ալ պատերուակ մը: Համաձայնութիւնը տարիներ առաջ խորհած էր ասոր մասին, ալ ինչն Ռուսիոյ, Անգլիոյ ու Ֆրանսայի նման երեք թշնամի պետութեանց միացումը ասկէ ուրիշ բան չէր նշանակեր: Ռուսիա և Անգլիա պատմութեան մէջ միշտ ցասկոտ ու յաղակող եղած են, իսկ Ֆրանսա իր 1870ի վրէժը լուծելու համար կապից ինքզինքը հրահրային արջին պաշին: Դերմանք բարկացող չեն, Ֆրանսացիք կրնային այս մասին վստահ ըլլալ, բայց որովհետեւ Ֆրանսայիք խիստ զգոյշ են, սրտեղուն վրէժի կրակովը, Անգլիացիք, չի կրցան ժառանգ իրենց դէմ աճող խիստ նարագէտ, վաճառական ու քաղաքաւոր Գերմանիան, անոնք կ'ուզեն որ բոլոր աշխարհ առեւտրական տեսակէտէ իրենցմէ կապուած ըլլար, արեւելքն առնուաբար միայն Անգլիական ապրանք երթայ: Մովիբու մէջ անգլիական դրօշը ծածանի, ունէ աշխարհին չի կրնայ ծովերու վրայ ու տեւտրական տեսակէտէ իրենց հետ մրցիլ, քաղաքակրթ միայն իրենք ըլլային, աշխարհ աշխատէր որ անգլիացիին ուսէր: Ասիկա մինչև վերջը կ'ուզէինք պէտէ չէր սակայն: Զէր կրնար անգլիացեաց կողմանէ արգելքներ դրուէր մտքի ու հոգեւոր պարզացման, քաղաքակրթութեան յառաջ մասն առնել: Եթէ Անգլիացեայ քաղաքներ յաջողութեամբ, 20րդ դարու մէջ մարդ առաջին ու երկրորդ դասերու կեանքը հազիւ պիտի կրնար ապրիլ: Ահա այսպէս անգլիացիք իրենց առջև, գիտութեամբ, զօրութեամբ կարողութեամբ և վաճառականութեամբ բարձրացող ու մրցող Գերմանիան չի կրցան հանդուրժիլ ու Ֆրանսոս-Ռուս գիտնականութեան յաւ իրենք ալ մտնելով կազմեցին յերբեակ համաձայնութիւնը: Ֆրանսա, Անգլիա ու Ռուսիա երբ մէկտեղ եկան, արեւելքի մէջ իրենց քաղաքականութիւնը փոխեցին, Անգլիա յարդին տակէն իսկ Ռուսիա բացէ ի բաց քաղաքականութեան մը հետեւացան: Անգլիա ու Ռուսիա ուզեցին Պարսկաստանն ու Թուրքիոյ մինչև Պաղատի մասը լուծել: Բայց այս ծրագրին գործադրութեան դէմ կը գտնուէր Գերմանիա ու Աւստրիա մը: Վերջին Պալատեան պատերազմի նպատակը Թուրքիան մի փոքր իշխանութեան մը վերածել էր: Բայց տեսանք թէ ձախողեցան ու այժմ ևս կը ձախողին այս պատերազմին մէջ: որովհետեւ Ֆրանսայի դրամն ու զինուորը, Ռուսիոյ հատիկն ու վերջնակ չգիտցող արդու խուճերէ բաղկացեալ բանակները, ու Անգլիոյ տորթըն ու հարստութիւնը ալ սուտ ու փուճ են եղեր:

Եթէ Գերմանիա ու Աւստրիա պարտուին Պօսնա ճամբան վիճենալ բացուած պիտի ըլլայ: Պերլինի ու Բարիզի դաշնադրները ոտնակոխ ընելով Ռուսիա նեղուցները պիտի բանար ու Միջերկրականի վրայ զիրք պիտի գրաւէր: Երբ այսպէս Համաձայնութիւնը աշխարհն իր մէջ կը բաժնէր, երբեք արգելքներու մասին չէր խորհուէր: Պատերազմը օկսելէն

վերջ երեք քաղաքակրթ ըթլ պետութիւնները Գերմանիոյ ու Աւստրիոյ վրայ քուլեցին: Ֆրանսայի միլիտանները կորսնցնելով բայց ոչ Ռուսիոյ բանակը և ոչ ալ Անգլիոյ տորթըն բան մը կրցան ընել, գալով Գերմանիոյ ու Աւստրիոյ, անոնք աշխարհն ամբողջին, իսկ Թուրքիոյ այս պատերազմին մասնակցիլը Ռուսիոյ ու Անգլիոյ համար լաւ չէր երբեք: Բայց մեր մաս անցութեանց աւելի ձիւնատի հեղակուած մեծ շղիք կատարեց, Միլիտանոր իշխանութեան միացումը ապագայը Համաձայնութիւնը, Մանաւանդ ձիւնատի էրպէրի հեղակուած չորս տարի թշնամիները աստիճան մը ևս բարկացան, աստիճան մը ևս կատարեցան: օրըստօրէ նորանոր աւելցնելու ճամբաներ կը խորհին անտարակոյս: Անկախած այս հաշուածը երթալով կը սաստկանայ ու մենք ևս կը հասնինք մեր նպատակին:

Բաղ. Վերջին Լուրեր

Գերման գրախուժներ երէկ կէսօրէ ետք Լօց մտած են: Այս գրառումէն առաջ սաստիկ ճակատամարտ մը մղուած է որուն միջոցին ռուսեր, նահանջելու ստիպուած ըլլալով, ահագին կորուստներու ենթարկուած են մարդու, ձիու և ռազմավորներէ տեսակէտով Լօ ի բնակ չուժիւնը մեր զօրախուժները մեծ եռանդով ընդունած չէ: Ռուսերու, գերման գիտնոր ճեղքելու մտադրութիւնը ձախողած է:

Հիշագրեցէ կը հեռագրեն. Զօրաշարժի հարցն ու Բորթուգալի արտաքին քաղաքականութիւնը բուռն վիճարանութեանց պատճառ հանդիսացած է խորհրդարանին մէջ: Ամբողջ դահլիճը իր հրաժարականը տուած է Հանրապետութեան նախագահին: Նախագահը կը ջատարմաբար ըրէր կոչումներ իրենց պետութեանը հանդիսակցելու: Միապետականներու ձեռքակալը մը կը շարունակէր: Կոմս Մակնէլտա երկրէ վտարուած է:

Պերլինէ հեռագիր մը կը ծանուցանէ որ գերման սպայակոյտը կը զեկուցանէ այսօր թէ. գերմանացեաց համար կարեւոր ազգայնական կէտ մը եղող և Պէթլօնի հարաւային կողմը գտնուող Վէրմէ քաղաքը պարպուած է:

Պերլինէ հեռագիրը, Գերմանիոյ միջոցներէ կ'իմացնեն թէ Անգլիոյ ձորձ թագաւորը, ֆրանսական հանրապետութեան նախագահ Մ. Բուանքարէ, Պերլինի Ապրիլ թագաւորն ու Լորտ Բիչլէր ինչպէս նաև զօրավարը Ֆրէնչ և Ժօֆորը այս վերջին օրերս իրարու միացած են ու իփոխ մօտ ժողով գումարած:

Պօսնոյ հասած ամենավերջին հեռագիր մը կ'ըսէ թէ «Թաւ» այս երեք ղախակից պետութեանց պետերուն իրար հանդիպումը վճռական պատերազմի մը պատրաստութեան համար է:

Ռուս սպայակոյտի տեղեկագիրը կ'իմացնեն թէ Յէնցօրուի մօտ գերմանացեաց յարձակումը ձախողած է: Այս տեղեկագիրը կը գտնէ, կըսէ Վօլֆ գլխավորութիւնը: Միլենոյ գործակալութիւնը կ'ըսէ թէ, ռուսական բանակին 17րդ զօրաբանակը կարեւոր պարտութիւն մը կրած է: Զօրավար Ռեյնհարտ Մ. Բոթերգուրկը կառավարութեան հրահանգով զարդարուած, պատերուն վրայ իր միակ զարդ խաչերու թիւնը կ'ըսէ. — Եթէ Գերման կանոնադրութեան մէկուն բնականութեան է այս, կը խորհիլ Բարտանտ: Եթէ այս պատուական երեցը ներս մտնէ, կ'ենթադրեմ թէ զիս չպիտի մտնէ... Եթէ... կ'ենթադրեմ մէջ տեսած եմ շատ կանոնադրութեան մասնակցին մը ընելու ստիճանին հասած չէին... Ինչ որ ալ ըլլա, անշուշտ քիչ ատենէն պիտի գայ, որովհետեւ իր բնականութեան ղուր բաց թողուած էր...

Բայց միջոցաւ Բարտանտն այսպէս կը խորհիլ, զիտեց որ կարասիները փոշիի ծարձր խառով մը ծածկուած էին: Միւս կողմէն տեսալ մը անկարգութիւն կար այս սենեակին մէջ: Բորտանտը միջոցաւ կը տրեւր հոս...

— Ո՞ր կողմը կ'ընայ բնակիլ հոս... Բարտանտ կըզգար որ տեսալ մը անձկութիւն կը սեղմէր իր սիրտը: Իրեն այնքան կը թուէր որ գոյնները և արտաքինը կը շնչէր: Վերջի վերջը կը մտնէր որ զինք կը հետապնդէին, կը հաւատէին, և թէ ամբողջ Միջնաբերդներն մէջ կ'ազմակերպուած մեծ մարդաբանութիւնը, իր շնկերէ մը որսալու փորձ, անտարակոյս պիտի յաջողէր և զինք երևան պիտի հանէր... և իր մահուան պիտի յանգէր... Վերջապէս, չի կրնալով այլ ևս հանդուրժիլ

մահին համաձայն ձերբակալուած է, 18 ժամ աւել Բոլշոյի ռազմադաշտը հասնելուն: * * * Լոնտոնէ հաւաքագր մը լուրերու համաձայն կ'ըսուի թէ անգլիական թերթեր իրենք կը խոստովանեն, Ռուս սպայակոյտին կողմանէ Բոլշոյի մէջ Ռուսերու կարծեցեալ յաղթանակին սուտ ըլլալը:

Սերպ Նախարարաց խորհուրդի նախագահ Մ. Բուանքարէ յայտարարած է թէ Սերպ բանակը մինչև այսօր կորսնցուցած է իր բուն թիւին մէկ երրորդը: Նախագահը աւելցուցած է թէ Պուլկո ըրոյ հետ ունէ համաձայնութիւն հաստատել օգտակար չլիտի ըլլայ:

Ռեյնհարտ Գերմանականութիւնը կը զեկուցանէ թէ Բօր-Սախտի իշխանութիւնը Սուէզի ջրանցքին թուրքերուն մէջ մասը քանդած են: Բօր-Սախտ կողմին այսպէս անջատելով:

«Ասովբուլ» կ'իմացնէ թէ Զօր. Ռեյնհարտ Գերմանականութեան տեսակէտէ անջատելու հանգի, թշնամի բանակը չըջապատելու շարժման մէջ յապաղած ըլլալուն համար:

Վիեննայէ հասած պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն կ'ըսուի թէ, Բոլշոյի մէջ մեծ պատերազմը կը շարունակուի յաղթութիւններով Աւստրո-Գերման բանակներուն ըմբար, որոնք նաև արեւելեան կալիֆիոյ մէջ Ռուսերու վրայ յարձակումը 2200 զեկի ու զինուորական պիտիւններ գրաւած են: Այս զեկոյցը կը շարունակէ. Գարաթեաններու մէջ ճակատամարտները կը շարունակուին: Մենք արգելած ենք թշնամոյն կէտքի դիրքը գրաւել: Հարաւային կողմը հողամասեր չահած ենք և 500 զեկի բռնած:

Ս. Բեթերգուրկը կ'իմացնեն թէ խաղախներու ձիւնը այնքան նուազան են, կերի ու ապաստանի պակասին պատճառաւ որ, ստիպուած հետեակ-գործողութիւններու մէջ մտած են:

Պերլինայէ կը հեռագրեն թէ Սերպ նահանջող բանակը Արակկիվաչի արեւմտեան կողմը օքսիդութիւններ ստացած է, և կտտաղի յարձակումներ կը փորձէ աւելսարտահանական բանակին դէմ:

Պերլինայէ նմանապէս կ'իմացնեն թէ այս բնակիչները որոնք քաղաքին աւստրիացեաց կողմանէ գրաւման պահուն փախած էին. սկսած են իրենց բնականութիւնը վերադառնալ: Փախտականներու թիւը այնքան կարեւոր եղած է որ պահ մը Պերլինայի մէջ հազիւ 15000 բնակչութիւն մնացած է:

Անգլիոյ թագաւորը, որ մի քանի օրէ ի վեր Ֆրանսայի մէջ անգլիական ըսպայակոյտի կեդրոնը մեկնած էր, Լոնտոն վերադարձած է:

Վօլֆ կը ծանուցանէ թէ գերման բանակը ռուսական Բոլշոյի մէջ Լօց քաղաքը գրաւած է:

Պուրէնչէ կը հեռագրեն թէ Մ. Յուսպիտայի այս քաղաքը հասնելով նա խաղաղաց ու Մ. Յուսպիտայի այնքան է: Միլենոյ տեղեկութեանց համաձայն, ռուսները զիւստանգիտներ և քաղաքական չոր ջանակներ մեծ կարեւորութիւն կուտան այս խոսակցութեանց:

«Թաւ»-ի մէջ իմացնեն թէ Միլենոյի համար մեծ ռազմիկը կը համախմբէ ռուսական սահմանապահներ վրայ: * * * Անգլիական թերթեր կը ծանուցանեն:

այն ծանր ու ճնշող տիրութեան որ կարծես կ'իջնէր այս սենեակին պատերէն, Թուրքուցեաց և զնաց հրեց դուռ մը ուրիշ մտաւ մօտակայ սենեակ մը: Այս սենեակը առաջինէն աւելի լուսավոր էր: Արդարեւ, պահ մը առաջ թողած սենեակին մէջ՝ զոցուած պատուհանները հազիւ լոյսի տկար ճառագայթ մը կը մարչէին ներս: Նոր մտած սենեակին մէջ պատուհան չիկար, այլ խիստ վերին լուսուած տեսակ մը բոլորչի լուսամուտ որուն ապահովութիւնը անկարելի էր հասնիլ դուրսէն: Լոյսը անկէ ներս կը մտնէր առանց արգելքի:

— Ո՞ւր, ըրաւ Բարտանտն շունչ առնելով: Կարծեցի թէ պիտի խնդրուէին: Անշուշտ կանոնադրութեան ղառմարմունն էր այն սենեակը... հոս, ընդհանրապէս, իր գրաստանին ըլլալու է...

Միջոցաւ այս բանքը կը մշտար, իր նայուածքը ինկաւ կարգ մը առարկաներու վրայ որոնք պատերը կը զարդարէին: Որովհետեւ, եթէ առաջին սենեակին մէջ՝ պատերին վրայ միայն խաչերու թիւն մը կար, ասոր մէջ պատերը չափազանց զարդարուած էին... Բայց այս զարդերը ամպտին գոյնը նետել տուին:

Տապալներու ամբողջ հաւաքածոյ մըն էր: Տեսակ մը ձեռք դրանակներ էին, լայն և նրբաւարտ:

նեն թէ Հիւսպէ տ գերաի մէջ «Ըրլ ալ է պարտի» հաւաք ու անգլիական ընդհանրային մը միջև բաղխում մը յառաջ եկած է:

«Քօ ինչէն տէլլա Սէռա» իր վերջին թիւերէն միայն մէջ կ'ըսէ թէ. անգլիական զեկոյցի մը համաձայն անգլիական նաւերու կողմանէ գերման Ո. 21 ընդհանրական հետապնդումը ապագիւն առնցած է Գերման Ո. 21 ընդհանրական Նոյ. 23ին անգլիական «Մէլլըքթ» յաճախուող ընկղւած է: Թուրքիականներու երկու տորթիկները գոյն հետապնդելու եկած են:

Հոսմէ վերջին հեռագրերը կը տեղեկացնեն թէ կարեւոր եղալի խաչերուն մը ծագած է Թուրքուցի մէջ: Միլենոյ տեղեկութիւնները կ'ըսեն թէ այս շարժման զարկները փորձած են Թուրքուցի Պէյը սպաննել: Այս փորձը ձախողած է, բայց միւս կողման բնակչութեան մէջ մեծ զրգը: Ռուսները մը կը տարէ տակաւին:

«Թաւ» կ'իմացնէ թէ Օ. մանհան գործախուժներու կողմանէ Պաթլուի պաշարումը սկսած է:

Աթինքէ հասած վերջին լուրերը կը հարբեն, այն լուրը ըստ որում կ'ըսուէր թէ Սերպիա օքսիդութիւն խնդրած է Յունաստանէ:

ՆՈՒՄԵՐ

Կ. ՊՕԼԻՍ. Դեկ 8. — Պաշտօնական զեկոյց մը կը ծանուցանէ. Աղարաի հողամաս մէջ Օսմանեան բանակին համար խիստ յաղող մակտառարտներ կը մշուին: Թշնամին մեր ձեռքը թողուցած է թագաւորներ ու ժողով, հրացաններ և ռազմավորներ: Միւս կողմէ հաստատուած է թէ Ռուսերը տըմարը գնդակ կը գործածեն: Վանի գետին արեւելեան սահմանապահի վրայ կատարուած ռուսական յարձակումները ապարդիւն մնացած են: Պաշտօնական զեկոյցը այսպէս կը վերջանայ: Մենք յաղթականօրէն գրաւած ենք Սաճապաճըն որ կը գտնուի Աւար-պատականի մէջ 70 քիլօմէթր հեռու և որ խիստ կարեւոր ռազմագիտական կէտ մը կը կազմէ:

ՆՈՒՍ. — Պուլկարներ յարձակած են Հելլեն սահմանապահի պահակներուն վերայ: Մասնակի կռիւ մը յառաջ եկած է այս ղեպքէն ընդմէջ պուլկարներու և հելլեններու, որուն հիշոցի այս զինուոր մը վերադարձուած է:

ՆՈՒՍ. — Գերման ու օսմանեան խորհրդարաններու նախագահներուն միջև հեռագրի փոխանակութիւն մը տեղի ունեցած է, որոնք փոխադարձաբար իրարու յաջողութիւն կը մաղթեն օսմանեան ու գերմանական զինուց համար:

ՆՈՒՍ. — Կարգ մը լուրերու համաձայն կ'ըսուի թէ Սերպիո 15000 հզի կորսնցուցած են Պերլինայի գրաւման պահուն:

ՍԻՆԵՄԱ ԱՍՏՂ

Աւստր. մարտական մարզանգը. — Վօլկար վրայ տրամ մը 3 մաս. — Բիկա. տէն կաթ կուտայ. — Զօրի պահպանները. — Վերջին վարադոր:

մասդորի դանակներուն հման Երկամեայ լախտեր էին՝ զամբով ծածկուած, կանոնաւոր կարգով պատնէ կախուած պարանի ծարիրներ էին: Վերջապէս այլանկալ գործիքներ էին, արծառներ, ունեղիներ: Այս ամենը կանոնաւոր կերպով շարուած էին, Թէն փոշիի օտնէր խառով մը ծածկուած:

Բարտանտն զոյց մը կը դրար, և տարօրինակ անհանգստութիւն մը գրասեց զինքը: Ո՞յս սենյակ մէջտեղը, սեղանի մը վրայ դրուած էին բանի մը մարդաբաններ:

Այս միջոցին ամբողջին անգլիան և խոսնաշիթ ժողովը՝ որ այնքան լաւ կը նմանէր ծովու մանչերին, մտնեցաւ սենեակը տուներ, իրը մէ իրօք մակընթացութեան մը արթննէին: Դեռուած ըլլար... Բայց Բարտանտն բաւ մը չէր լսեր... Այս տես խորհրդաւորութիւնը կը ճնշէր զինքը իրեն կը թուէր թէ անիկա զարմանք մը ունէր ըսելու, և թէ անոր ծանրակիւր տրեւրութիւնը այս զարմանքէն առաջ կուգար... Փոշնապտ սեղանին մօտեցաւ որուն մէկ անկիւնը կարգաւ իրարու վրայ դրուած էին երեսունի չափ մարդաբաններ... Եւ իր նայուածքը նետելով այն մաքալութիւն վրայ որ միւսները կը ծածկէր, տեսաւ որ անիկա կը կրէր աւագ դատարանի կիւրծը:

• ԳԵՆԵՐԱԿ՝Ի ԺՈՐՋՈՅԸ [117]

ՄԻՇԵԼ ԶԷՎԱԿՈ

ԲԱՐՏԱԵԱՆՆԵՐԸ

Փստիսթա Պարսեա

ԺԺ.

ՄԻՋՆԱԲԱՂԱՔԻ ԱՆՈՎԿԵԱԼ ԸՆԴՀԱՆՈՒՄԸ

Մեծապէս զարմացաւ տեսնելով որ ոչ որ պատասխանեց Եւ իր ձայնը կրկնուեցաւ խուլ արձագանգներով, իր թէ տուել ամալի եղած ըլլար: Բարտանտն յաւաքացաւ մինչև արտագոսիթին խորը և այդ միջոցին իր առեւը գտնուած դուռը բանալէ առաջ՝ պոռաց դարձաւ:

— Մարդ կ'ը՞ այս բնակարանին մէջ:

Որ և է պատասխան չի տրուեցա իրեն: Այն ատեն որոշեց բանալ. ինքզինքը գտաւ բաւական ընդարձակ սենեակի մը մէջ՝ բանի մը խտնագիծ կա-